

Přibližně polovině škol se většinou daří odhalit šikanu v počátečních vývojových stádiích. Pokročilou šikanu (čtvrté stadium) za pomoci specialistů bylo nuceno řešit 3,1 % škol. Ani jeden ředitel hodnocené školy nevedl, že by situace dospěla do stavu totality neboli dokonalé šikany (páté stadium).³⁴ Přestože odborné povědomí pedagogů i ředitelů o mechanismech šikany roste, zůstává v řadě škol zejména počáteční stadium šikany nerozpoznáno, popř. je zlehčováno. V krajních případech je šikana dokonce záměrně skrývána, protože někteří učitelé a ředitelé vnímají přiznání šikany jako vlastní selhání a obávají se poškození dobrého jména školy na veřejnosti. Přitom právě prostředí, kde se případy rizikového chování včas neřeší, umožňuje jeho rozvoj. V konečném důsledku jsou projevy patologického jednání přijímány žáky jako tolerovaná norma.

Naprostá většina škol měla zpracovaný minimální preventivní program a strategii, kterou při prevenci a zjištění šikany uplatňovala. Nejčastějšími preventivními aktivitami v oblasti rizikových jevů je realizace preventivních programů (často externími odborníky) a přímá realizace minimálního preventivního programu se třídou či individuální konzultace s jedinci s rizikovým chováním.

Vysokou míru absence žáků ve výuce se školám nedaří snižovat, což má negativní dopad na vzdělávací výsledky. Neomluvenou absenci vykázal každý desátý žák hodnocených škol. Opatření přijímaná ke snížení vysoké absence a neomluvených hodin, jako např. spolupráce s rodiči, s výchovným poradcem, metodikem prevence, ošetřujícími lékaři, školskými poradenskými zařízeními a odborem sociálně-právní ochrany dětí, se stále jeví jako nedostatečná. Důvod povrchního zájmu žáků o výuku je potřeba hledat také v málo konkurenčním prostředí středního školství a především v její nedostatečné kvalitě. Ve většině vzdělávacích oborů převyšuje nabídka míst poptávku zájemců o vzdělávání. Ve snaze udržet si žáky jsou pak školy více tolerantní ke zvýšené absenci. Jako nejzásadnější se jeví nutnost povýšit kvalitu výuky tak, aby sami žáci byli motivováni k účasti ve vzdělávání. Analýza podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání ukazuje, že výrazné příležitosti ke zlepšení jsou v organizaci hodin na základě hodnotnější reflexe aktuálních znalostí a dovedností žáků, využívání účinných vzdělávacích strategií a cíleného vytváření situací pro aktivní učení žáků, důslednější individualizace a masivnější podpory sociálního a osobnostního rozvoje.

4.3 Výsledky středního vzdělávání

4.3.1 Celkové výsledky vzdělávání žáků

Dosahované výsledky žáků jsou zásadním indikátorem účinnosti naplnění cílů vzdělávání stanovených ve vzdělávacích programech. Vypovídají o kvalitě středních škol a o úrovni připravenosti žáků na další vzdělávání a profesní i osobní život.

Při inspekční činnosti ve školním roce 2019/2020 ČŠI sledovala výsledky vzdělávání za předchozí uzavřený školní rok. V hodnocených školách se prokázaly rozdíly v maturitních a nematuritních oborech vzdělání. V maturitních oborech vzdělání prospělo s vyznamenáním 26,4 % žáků, v nematuritních pouze 7,4 %. Významný rozdíl je i v podílu neúspěšných žáků, v maturitních oborech neprospělo 3,9 %, zatímco v nematuritních oborech neprospělo 13 % žáků. Středním školám se stále nedaří poskytovat žákům, kteří nedosahují očekávaných výsledků vzdělávání, účinnou podporu pro zlepšování. Např. ve 44,7 % středních odborných škol ČŠI hodnotila, že výsledky vzdělávání žáků neodpovídají očekávaným výsledkům podle vzdělávacích programů. Motivace žáků k dosahování dobrých výsledků byla hodnocena na úrovni vyžadující zlepšení nebo nevyhovující v 22,3 % středních odborných škol, což úzce souvisí s nedostatečnou individualizací a diferenciací ve výuce, nízkou mírou aktivního zapojení žáků do procesu vzdělávání a účinnosti zpětné vazby, kterou poskytují pedagogové žákům. Téměř ve 40 % středních odborných škol bylo soustavné získávání informací o posunech výsledků každého žáka a přijímání vhodných pedagogických opatření hodnoceno na úrovni vyžadující zlepšení (35,7 %) nebo nevyhovující (3,6 %). Obdobně bylo hodnoceno i sledování a vyhodnocování úspěšnosti žáků v průběhu a při ukončování vzdělávání. Situace v gymnáziích je výrazně příznivější, a to zejména proto, že žáci mají většinou vyšší vnitřní motivaci ke vzdělávání a větší oporu v rodině. Pokud žáci pocházejí z prostředí s nízkým socioekonomickým statutem, je pro ně pro získání potřebných znalostí, vědomostí a kompetencí a dosažení maximálního rozvoje odpovídajícího jejich možnostem pomoc školy nezbytná.

Opatření přijímaná ve středních školách ke snížení školní neúspěšnosti jsou částečně formální a nejsou vždy důsledně realizována v praxi, což se projevilo i v rozdílných odpovědích učitelů a ředitelů. Např. 76,8 % ředitelů uvedlo jako přijímané opatření zvýšenou spolupráci se zákonnými zástupci žáků, avšak z učitelů toto opatření uvedlo pouze 40,2 %. Obdobný rozdíl byl i v případě spolupráce se školním poradenským pracovištěm, tedy výchovným poradcem, speciálním pedagogem, školním psychologem, případně metodikem prevence. Toto opatření uvedlo 79,6 % ředitelů středních škol, ale jen 44,3 % učitelů. Vyšší míra shody byla pouze v případě konzultací a podpůrných opatření ve výuce.

³⁴ Vývojová stadia šikany podle Michala Koláře.